

تأملی در

عرفان فلسفی قونوی*

** غلامرضا حسین پور

دکترای عرفان اسلامی، پژوهشکده امام خمینی (س) و انقلاب اسلامی

چکیده

مفتاح‌الغیب صدرالدین قونوی، بعنوان اولین اثر در علم عرفان نظری، مبانی عرفان نظری یا فلسفی را بنیان نهاد زیرا ابن عربی که به پدر عرفان نظری اسلامی مشهور است، فرصت این مهم را نیافت و لذا قونوی بود که مبادرت به این امر ورزید. قونوی در کنار حکمت مشاء و حکمت اشراق، مکتبی را پایه‌گذاری کرد که میتوان آن را عرفان فلسفی خواند. وی با تمام بدبینیش به عقل نظری، اذعان میکند که کشف و ذوق با عقل نظری در همهٔ مراحل موافق است زیرا تناقضی در حجت عقل نظری نمیبیند اما ادراک این حجت را از تصور بشری محجوب میدانند. تلاش قونوی آنست تا میان قواعد کشفی عرفا و نظریات حکما، انسی حاصل کند. او در بسیاری از مواضع خود، از اشارات ابن سینا و بویژه شرح خواجه نصیرالدین طوسی بر آن بهره میبرد، بگونه‌یی که میتوان زبان فلسفی مورد استفادهٔ قونوی را حکمت مشاء، خصوصاً اشارات ابن سینا قلمداد کرد که در فلسفی کردن عرفان قونوی، سهم بسزایی دارد.

مقدمه

کتاب مفتاح غیب الجمع و الوجود معروف به «مفتاح‌الغیب»، نخستین و مهمترین اثری است که در علم عرفان نظری و بقلم صدرالدین محمد قونوی (۶۷۳ - ۶۰۷) نگاشته شده و به این ترتیب، فصل تازه‌یی از مبانی عرفان نظری یا عرفان فلسفی گشوده شد. ابن عربی که گشایندهٔ این باب بود، فرصت تدوین، تنظیم و جمع نظریاتش را پیدا نکرد و این قونوی بود که بعنوان شاگرد مستقیم و فرزندخواندهٔ ابن عربی، فرصت این مهم را یافت و مفتاح‌الغیب از این جهت، اولین و جامعترین کتابی است که بقلم او نوشته شد. ابن عربی، اولین کسی بود که عرفان را بصورت یک فلسفه و بینش دربارهٔ هستی مطرح کرد و در واقع، بصورت یک علم درآورد و در مقابل فلاسفه عرضه داشت و از طرفی بر فلسفه هم اثر گذاشت، و لذا فلاسفه‌یی که بعد از او آمدند، چاره‌یی نداشتند جز اینکه به نظریات او توجه داشته باشند. اما وی بعنوان

* این مقاله برگرفته از رسالهٔ دکتری نگارنده با عنوان «قرائت صدرایی امام خمینی (س) از عرفان فلسفی قونوی با تکیه بر تعلیقات امام خمینی (س) بر مفتاح‌الغیب و مصباح‌الانس» است.
Email: Reza_hossein_pour@yahoo.com

تاریخ دریافت: ۹۶/۱/۲۰ تاریخ تأیید: ۹۶/۳/۲۹
۱. مطهری، عرفان حافظ، ص ۱۴.

کلیدواژگان

عرفان فلسفی عقل نظری حکمت مشاء
قونوی فناری